Süleyman Demirel Üniversitesi,
Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi
8-1 (2004) 47-58

Ormancılıkta Kamu Yararı ve Üstün Kamu Yararı Üzerine Analizler

A. TOLUNAY, M. KORKMAZ

Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Orman Mühendisliği Bölümü ISPARTA

Özet: Ülkemizde son yıllarda üzerinde en çok tartışılan ve irdelenen kavramlar arasında *"kamu yararı"* ve *"üstün kamu yararı"* kavramları önemli bir yer tutmaktadır. *"Kamu yararı"* ve *"üstün kamu yararı"* kavramlarının ormancılığa yansıması, *herhangi bir orman alanının bir başka etkinliğe tahsisi ya da orman alanları içerisinde bir başka etkinliğe izin verilmesi* söz konusu olduğunda gündeme gelmektedir.
Araştırma amacı; ülkenin sahip olduğu orman kaynaklarının verimli bir şekilde kullanılmasında *"kamu yararının"* nasıl oluşacağı ve ne şekilde ele alınacağına ilişkin analizler ve irdelemeler yapmaktır.
Analizlerde *"seçeneksel yaklaşım yöntemi"* esas alınarak *"karar ağacı"* oluşturulmuştur. Karar ağacının sonunda önerilen etkinlikte *"üstün kamu yararı var/yok"* olduğunu belirleyen *24 adet karara* ulaşılmaktadır. Bu 24 adet karardan *"4'ünde üstün kamu yararının var olduğu",* geride kalan *"20 kararda da üstün kamu yararının"* bulunmadığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Yararı, Üstün Kamu Yararı, Ormancılık, Karar Ağacı

Analysis on the Public Benefit And Superior Public Benefit in Forestry

Abstract: Recently, *public benefit* and *superior public benefit* are the most discussed terms in Turkey. The reflection of the above terms in the field of forestry occurs when any forest area is allocated for different activities or when any activity is allocated in the forest area.
The purpose of this study was to analyses and discuss how *public benefit* will take place in the field of forestry while using resources economically.
In the analyses, based on "selective approach method, *"decision tree"* is formed, where 24 decisions which conclude if there is a *public benefit* or not are made at the end. For the 24 decisions; 4 of them had *superior public benefit* while the rest had not *superior public benefit*.

Keywords: Public Benefit, Superior Public Benefit, Forestry, Decision Tree

Giriş

Ülkemizde son yıllarda üzerinde en çok tartışılan ve irdelenen kavramlar arasında *"kamu yararı"* ve *"üstün kamu yararı"* kavramları önemli bir yer tutmaktadır. İrdeleme ve tartışmaların yanında, bu kavramlar kullanılarak bazı *hukuksal kararlar* alınmakta ve bu kararların ülkenin çeşitli meslek alanlarına ya da sektörlerine etkileri olmaktadır. Bu etkilerin oluştuğu sektör ve alanlardan birisi de *orman kaynakları* ve ormancılık uygulamalarıdır. Somut olarak *"kamu yararı"* ve *"üstün kamu yararı"* kavramlarının ormancılığa yansıması, *herhangi bir orman alanının ormancılık dışında bir başka etkinliğe tahsisi ya da orman alanları içerisinde ormancılık dışında bir başka etkinliğe izin verilmesi* söz konusu olduğunda gündeme gelmektedir.
Ülke orman kaynaklarının, ormancılık uygulamalarında kullanılması ile *"kamu yararının"* gerçekleştiği tartışma götürmez bir durumdayken, herhangi bir orman kaynağının bir başka etkinliğe tahsisi ya da orman alanları içinde bir başka etkinliğe izin verilmesi gündeme geldiğinde, orman ekosisteminin geleceği ile ilgili çok önemli bir kararın verilmesi ile karşı karşıya kalınmaktadır. Burada karar verilirken önemli bir tercih yapılmaktadır. Bu tercihi yapan kişiler *(hükümetler, bakanlıklar, hukuksal kurumlar, vb. gibi)*, kararın oluşumunda hangi ölçütleri kullanarak tercih

yaptıklarını belirtmek zorundadırlar. Böylece konu*"karar verme süreci"* ve bu süreç içerisinde ülke ve toplum adına *"en iyi kararın"* verilmesi konusu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Karar verme işlemi, seçenekler arasından en iyisini belirleme sürecidir. Herhangi bir konuda bir karara varıldığında bir tercih yapılmakta ve diğer seçeneklerin uygulanmasından vazgeçilmektedir. Böylece tercih edilen seçenek ile; *"en iyi", "en uygun", "en karlı",* vb. gibi kararlara varılabileceği gibi, duruma göre; *"en az kötü", "en az zararlı", "en az maliyetli"*, vb. gibi kararlara da ulaşılabilmektedir.

Orman kaynakları; gördükleri işlevler ve ülkeye sunduğu hizmetler açısından *"kamu yararı"* niteliği bulunan ve öncelikle bu yönleriyle toplumun hizmetinde kullanılması gereken kaynaklar arasındadır. Bu açıdan, orman ekosisteminin bir başka etkinliğe tahsisi ya da orman alanları içerisinde bir başka etkinliğe izin verilmesi gündeme geldiğinde ya da bu yönde bir talep oluştuğunda, *"kamu yararının"* hangi yönde olduğunun belirlenmesi gerekmektedir. Konu bir karar verme sorunu olarak karşımıza çıktığından, seçeneklerin oluşturulması ve bu seçeneklerin karşılaştırılmasını sağlayacak ölçütlerin var olması gerekmektedir. Öte yandan *"kamu yararı"* çözümlemesinin yalnız hukuksal içerikli olmadığı ve önemli bir bölümünün ekonomik ve sosyal nitelikleri olan bir sorun olduğu belirtilmektedir(1).

Verilecek kararlarda tercih edilen seçeneğin örneğin çevresel zarar düzeyinin ekosistemler içinde ne şekilde olduğunun izlenmesi ve gözlenmesi çevresel etki değerlendirmesi (ÇED) kapsamında değerlendirilmektedir. Bu insan kaynaklı etkilerin neden sonuç ilişkisi ve uzun süreli etkilerinin belirlenmesi sadece biyolojik, ekolojik ve kimyasal açıdan değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal açıdan önem taşımaktadır (2).

Ülkenin kalkınma öncelikleri çerçevesinde, orman ekosistemlerinin kullanımına yönelik farklı talepler oluşabilmektedir. Örneğin, orman kaynakları, çevreye estetik ve doğal güzellik sağlamaları nedeniyle, turizm sektörü için *"turistik alt yapı"* olarak görülmektedir (3). Bu nedenle, ülke kalkınma politikalarının gereği olarak çeşitli sektörlere destek olunması yönündeki kararlar nedeniyle, orman ekosistemlerinin turizm sektörüne tahsis edildiği görülmektedir(4). Ülkemizde 1982 tarihinde çıkarılan *"Turizmi Teşvik Kanunu"* ile; turizm bölgesi olarak seçilen alan ve yörelerde *hazineye ait araziler* Turizm Bakanlığı'na tahsis edilmektedir. Bu tahsis işlemlerinin gerekçesi, 1980'li yıllarda ülke turizm potansiyelinin yeterince kullanılamadığı, turistik yörelerde tesis sayısı ve yatak kapasitesinin az oluşu, dolayısıyla turizm gelirlerinden ülkenin aldığı payın düşüklüğüdür. Ülkenin kalkınma uğraşlarında, orman kaynaklarının turizm sektörüne tahsisi ile *"kamu yararı"* oluştuğu inanılarak verilen bu karar, ekonomik yönleri kadar siyasi yönleri de bulunan bir karardır.

Bunun yanında Anayasa Mahkemesi tarafından 17.12.2002 tarihinde 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 17 maddesinin 3373 sayılı kanunun 7. Maddesi ile değişik üçüncü bendinin "*Turizm alan ve merkezleri dışında kalan devlet ormanlarında kamu yararına olan her türlü bina ve tesisler için gerçek ve tüzel kişilere, orman bakanlığınca bedeli karşılığında izin verilebilir"şeklinde olan* ilk cümlesi, uygulama olanağı olamayacağından diğer cümleleri ve aynı maddenin dördüncü bendi, "*Anayasa ile korunan ve yasaklanan alanlar kapsam dışı bırakılmaksızın ve kamu yararının zorunlu kıldığı durumlarla ilgili herhangi bir çerçeve çizilmeksizin, turizm alan ve merkezleri dışında kalan Devlet ormanlarında kamu yararına olan her türlü bina ve tesis yapılması için Orman Bakanlığı'nca gerçek ve tüzel kişilere bedeli karşılığında izin verilebilmektedir. Bu durumda, orman arazilerinin bedeli karşılığında tahsisi için sadece kamu yararının varlığı yeterli görülmekte, ancak bu kavramın sınırlarının belirlenmemesi ve çerçevesinin çizilmemesi nedeniyle idareye çok geniş takdir yetkisi tanınmış olmaktadır. Anayasa'nın 169. maddesinde öngörülen "kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz" cümlesine dayanılarak kamu yararının bulunduğu gerekçesiyle gerçek ve tüzel kişilere bina ve tesisler yapmak üzere orman arazileri tahsis edilemez. Devlet ormanlarının gerçek ve tüzelkişilere tahsisinin, karayolları, telefon, elektrik, su, gaz, petrol boru isale hatları, savunma tesisleri, sanatoryum gibi öncelikli kamu hizmetlerinin ormandan geçmesi ya da anılan bina ve tesislerin orman arazileri üzerinde yapılması zorunluluğu bulunduğu hallerle sınırlı olması gerekir. Başka bir anlatımla, kamu yararının bulunması ve zorunluluk hallerinde Devlet ormanları üzerinde ancak irtifak hakkı tesisine olanak tanınabilir. Öte yandan, Anayasa'nın 169. maddesiyle ormanların özel olarak korunduğu gözetilerek bu maddede geçen "kamu yararı" kavramının hangi durumları kapsadığının yasayla belirlenmesi gerekirken, bu yola gidilmeyerek söz konusu kavramın kapsam ve içeriğinin tespitinin idareye bırakılması, yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesiyle de bağdaşmamaktadır. Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural, Anayasa'nın 7. ve 169. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir."*şeklinde değerlendirilerek iptal edilmiştir (5).

Araştırma bu gerekçelerden yola çıkılarak ele alınmıştır.

Araştırmanın temel amacı; ülkenin sahip olduğu orman kaynaklarının verimli bir şekilde kullanılmasında *"kamu yararının"* nasıl oluşacağı ve ne şekilde ele alınacağına ilişkin analizler ve irdelemeler yapmaktır. Öte yandan, bir orman ekosisteminin bir başka etkinliğe tahsisinin ya da bir orman alanı içerisinde bir başka etkinliğe izin verilmesinin, kamu yararı açısından konumu ve durumuna ilişkin tespitler yapmak da araştırmanın amaçları arasındadır. Ayrıca, kamu yararının var olduğu öne sürülen bir etkinliğin, kamu yararı devam eden bir orman kaynağında gerçekleştirilme koşullarının olup olmadığı da araştırmanın ele aldığı konular arasındadır.

Araştırmanın olmazsa olmaz saydığı koşul; *"orman ekosistemlerinin planlı, rasyonel ve teknik uygulamalar ile tüm ülke insanlarının yararlandığı bir kaynak olarak kullanımı ve bu kaynağın devamlılığının sürdürülebilir ormancılık yönetimi uygulamalarıyla sağlanması"*dır. Bu koşulun gözetilmesiyle, orman ekosisteminin temel bileşenlerine zarar vermeden topluma faydalar sunulacak ve orman kaynaklarının kamu yararı devam etmiş olacaktır.

Materyal ve Yöntem

Araştırma, kuramsal analizler kapsamında yürütülmüştür. Bunun için *"kamu yararı"* ve *"üstün kamu yararı"* kavramlarını inceleyen makale, doküman, rapor, yayınlar, temin edilmiş ve materyal olarak kullanılmıştır. Bu kavramların hukuksal durumunu ortaya koymak için *anayasa, kanunlar, yönetmelikler, vb. gibi* yasal düzenlemeler incelenmiş ve taranmıştır

Kamu yararı ve üstün kamu yararı üzerine temel analizlerde GERAY (1) tarafından geliştirilen *"seçeneksel yaklaşım yöntemi"* esas alınarak *"karar ağacı"* oluşturulmuştur.

Karar ağacı, olası tüm eylemlerin yönlerini, eylemlerin yönlerine etkisi olabilecek tüm olası etmenleri ve tüm bu etmenlere dayanan her bir olası sonucu, verilere bağlı olarak değerlendiren, çizgi, kare, daire gibi geometrik semboller kullanımı yoluyla karar vericiye sorunu anlamada kolaylık sağlayan düzenleme biçiminde tanımlanabilir. Bu tanımlamaya göre karar ağacının türlü eylem seçeneklerini, farklı olası etmenlerin ve eylemlerin sonuçlarını içerdiği söylenebilir. Karar ağaçları, seçimler ile ilgili tüm seçenekleri göz önüne alarak kararlardaki farklılıkların ortaya konulmasına yardım eder. Ayrıca karar ağaçları, karar vericilerin ilgilendiği sorunun bütünlük içinde incelenmesini de olanaklı kılar (6).

Karar ağacı analizi, karar vericiye, sorunun ayrı ayrı her bir kısmını incelemesinde yardımcı olur. Başka bir deyişle, karar ağacı, ayrıntılı bir sorunun alt kümelerinin aşama aşama analizini yaparak, bu sorunların çözümüne ulaşmada karar vericiye kolaylık sağlar.

Karar ağacı grafik teorisine dayanan bir analiz tekniğidir (7). Uygulamada sorun ile ilgili olarak oluşturulan ağaçlar, kararın kendisi kadar karmaşıklığı gerektirir. Eğer karar, seçenekler arasında basit bir seçimi gerektiriyorsa, o zaman karar ağacı basit tek bir adım analizi halindedir. Karar sorununun çok karmaşık olması durumunda ise, ağaç üzerinde çok sayıda adım ve seçeneklerin oluşturulması karar ağacını karmaşık bir şekle sokacaktır. Dallar ve noktalar serisinden oluşturulan karar ağacı çizilirken soldan sağa doğru hareket edilir. Dallar, eylem seçeneklerini, noktalar ise olayları veya karar adımlarını gösterirler. Dalların bitim noktaları, ilgili seçenek ya da seçenek bileşimlerinin sonuçlarının gösterilmesinde kullanılır. Uygulamada herhangi bir sorunun çözümünde karar ağacının kullanılabilmesi için çözüm algoritması olarak da adlandırılan aşağıdaki adımlar izlenir (6):

Adım 1. Soruna ilişkin her bir karar noktası ile ortaya çıkan eylem seçeneklerinin tanımlanması: Bu adımda herhangi bir sorunun çözümü aşamasında değişik zamanlarda (şimdi veya gelecekte) hangi seçeneklerin ve hangi olayların ortaya çıkacağı belirlenir.

Adım 2. Karar ağacının düzenlenmesi : Bu adımda mevcut seçeneklere bağlı olarak hangi olayların ortaya çıktığı şekille gösterilir. Diğer bir yol da herhangi bir olay temel alınarak işleme başlanması halinde, ileride ortaya çıkacak seçenekler şekil üzerinde gösterilir. Ağaçların düzenlenmesi, genel olarak bütün seçeneklerin ve bunların hangi durumlarda ortaya çıktığının açık olarak gösterilmesi biçiminde olmaktadır.

Adım 3. Verilerin elde edilmesi ve gerekli hesaplamaların yapılması : Önce sorunun çözümü için gerekli veriler toplanır. Veriler; farklı olayların ve eylem seçeneklerinin sonuçları ile ilgili olasılıklar, maliyetler, kazanç ve kayıp değerleri olabilir. Daha sonra sorunun amacı ve niteliğine bağlı olarak çözüm için gerekli hesaplamalar yapılır. Bu hesaplamalar her bir karar noktasındaki tüm eylem seçeneklerinin değerlerinin belirlenmesi ile ilgilidir. Hesaplamalar ağaç üzerinde soldan sağa doğru gidilerek yapılabildiği gibi, ağacın sonundan başına doğru gidilerek de yapılabilir.

Adım 4. En iyi çözümün bulunması : Sorun ile ilgili tüm seçeneklerin analiz edilmesi ve bu seçenekler içerisinde en iyi olanının belirlenmesi sürecini içerir.

Bu çalışmada karar ağacının oluşturulmasında belirleyici olan sorulara; *"önerilen etkinliğin orman ekosistemi dışında gerçekleştirilme olanağı var mıdır ?"* sorusu ile başlanılmaktadır. Bu *"soru"*nun *"evet"* ve *"hayır"* olarak iki yanıtı bulunmaktadır. Karar ağacının dallarının dağılımında ikinci belirleyici soru; *"önerilen etkinlik çevresel etkiler yaratıyor mu ?"* olmaktadır. Üçüncü belirleyici soru; *"önerilen etkinliğin çevresel etkileri giderilebiliyor mu ?"* şeklindedir. Daha sonra *"orman ekosisteminden elde edilen yararlar devam ediyor mu?"* ve son olarak; *"önerilen etkinliğin toplumsal faydalanma düzeyinin"* belirlenmesine yönelik soru yöneltilmektedir. Bu *"soru"* nun yanıtı *"geniş bir toplum kesiti kullanıyor"* ve *"dar bir toplum kesiti kullanıyor"* şeklinde belirlenmiştir. Karar ağacının sonunda önerilen etkinlikte *"üstün kamu yararı var/yok"* olduğunu belirleyen *24 adet karara* ulaşılmaktadır.

Orman Kaynaklarının Niteliği ve İşlevsel Yararları

Orman; uygun yetişme ortamı koşullarının var olduğu alanlar üzerinde, ormanı meydana getiren ağaç ve ağaççıklar ile bunlara katılan diğer bitkisel ve hayvansal kaynaklı öğelerin belirli mekan üzerinde ve doğal bir uyum içerisinde yaşama birliğinin kurulduğu bir varlıktır (8). Bu varlığın birbirinden ayrılmaz *temel iki öğesi* vardır. Birincisi; orman varlığının yeryüzü üzerinde bulunduğu *"arazi parçası"* yani *"toprak"*tır. Toprak, orman varlığını iki yönü ile desteklemektedir. Bunlardan ilki; toprak orman varlığını kuruluş yeri sağlamakta *(üzerindeki tüm bitkisel varlığın özellikle ağaç toplumlarının biyolojik yapıları*

gereği köklerinin bulunduğu ve tespit edildiği mekan), diğeri ise; içerdiği besin maddeleri ile orman varlığının büyümesine ve gelişimine katkıda bulunmaktadır. İkinci öğe; ağaç, ağaççık, çalı, otsu bitkiler, toprak altında ve üstünde yaşayan mikroorganizmalar ile diğer bitkisel ve hayvansal varlıklar olarak, sürekli değişen ve gelişen dinamik varlıklar olmaktadır (9).

Orman ekosisteminin iki öğesi ülkemiz yasal düzenlemelerinde de karşılığını bulmuş ve yerini almıştır. Yapılan orman tanımlarında, ağaç ve ağaççık topluluğu ile bu varlığın bulunduğu mekan *(arazi ya da toprak)* ayrı tutulmamıştır(*) (10). Ayrıca, *Medeni Kanun* hükümlerine göre ağaç varlığının *ormanın tamamlayıcı bir parçası (mütemmim cüz'ü)* olduğu belirtilmektedir (11).

Ormancılık üretimi; ağaçlar ve diğer bitkisel varlıkların *"biyolojik olarak büyüme ve gelişmeleri"* ya da ormancılık terminolojisindeki karşılığı ile *ağaç servetinin yıllık artımı* şeklinde oluşmaktadır. Asli olarak ağaç serveti artımı ya da daha somut bir deyişle *"odun hammaddesi üretimi"* olarak belirtilebilecek bu üretim, insanların çeşitli gereksinimlerini karşılayabilmektedir.

Orman kaynaklarının biyolojik üretimi sadece odun hammaddesi üretimi ile sınırlı kalmamaktadır. Orman kaynaklarında, ekonomik değeri olan çeşitli odun dışı orman ürünlerinin *(kabuk, reçine, palamut, çam fıstığı, mazı, sığla yağı, yaprak, kök, otsu bitkiler, hayvansal üretim (av) vb. gibi)* üretimi de yapabilmektedir.

Orman kaynaklarının, ekonomik anlamda mal üretiminden başka *"hizmet üretimi"* olarak tanımlanan üretim şekli de bulunmaktadır. Bu üretim aslında orman ekosistemlerinin yerine getirebildiği işlevsel görevlerdir. Bu işlevsel görevler, orman kaynaklarının *kamu malı* olmasının ve *kamu yararı* olan kaynaklar arasında sayılmasının gerekçeleri arasındadır.

Orman kaynaklarının işlevsel yararları, bu kaynağın biyolojik özellikleri ve ekolojik ilişkileri çerçevesinde çeşitlenebilmektedir. Örneğin orman kaynakları; *su üretimi ve su varlığını koruması, toprağı ve toprak verimliğini koruması, iklim ve sağlık üzerinde olumlu etki yaratması,* vb. gibi işlevsel yararlar sunabilmektedir.

Orman ekosistemlerinin sağladığı işlevsel yararlar, toplumsal değişim ile birlikte çeşitlenebilmekte ve orman kaynaklarına yönelik farklı toplumsal talepler oluşabilmektedir. Örneğin, büyük kentlerdeki aşırı nüfus yoğunluğu, endüstrileşme, yaşam standartlarındaki artışlar nedeniyle artan boş zaman, kentlerde ve kapalı yerlerde yaşayan ve çalışan insanları eğlenme, dinlenme ve boş zamanlarını değerlendirme eylemleri için orman kaynaklarına yöneltmektedir (12). Böylece orman kaynaklarının bir kısmı *ulusal park, orman içi dinlenme yeri, mesire yeri, vb. gibi* rekreasyonel etkinliklerin gerçekleştirildiği mekanlar olarak planlanmakta ve düzenlenmektedir. Orman ekosistemlerinin bu toplumsal yararı yine *"hizmet üretimi"* olarak değerlendirilmelidir.

Tüm bunlar bir doğal varlık olarak orman kaynaklarının, bir ülkeye ya da bir topluma sunabileceği işlevsel yararlardır. Potansiyel olarak var olan bu işlevsel yararlardan, hangilerine öncelik verileceği ve böylece ormancılık üretiminin gerçekleştirilmesine yönelik planlamalar *(üretim planlaması)*, orman kaynaklarına yönelik toplumsal taleplerin belirlenmesi ile yapılabilecektir (13).

Orman Kaynaklarının Hukuksal Niteliği

Çağdaş devlet anlayışı, tüm hizmetlerin topluma eşit ve adaletli bir şekilde götürülmesini hedeflemektedir. Devlet belli hizmetleri yerine getirmek için çeşitli kaynakları kullanmaktadır. Birçok ülkede, nitelikleri nedeniyle bu kaynakların kamu hizmetine tahsis edilmesi gerekçeleri farklı özelliklere sahip olduğundan, farklı kurallara bağlı tutulmuştur. İşte bu farklılık kamu mallarının sınıflandırılmasını zorunlu kılmış ve öteden beri çeşitli sınıflandırmalar yapılmıştır. Örneğin; Türk Medeni Kanunu' nun 641. Maddesinin birinci fıkrasına göre *"sahipsiz şeyler ve menfaati umuma açık olan mallar devletin hüküm ve tasarrufu altındadır"* denmektedir. Türk Hukuku' nda *hizmet malları* da *kamu malı* kabul edilir ve devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. En dar anlamı ile *kamu malları* doğrudan kamunun ortak kullanımına açık olan yol, meydan, park, mera gibi mallardır. Sahipsiz mallar da, kamunun ortak kullanımına açık olan mallardır. Halkın doğrudan kullanımına açık ve özel mülkiyete elverişli olmayan; *akarsular, göller, denizler, tarıma elverişli olmayan araziler* bu grupta yer almaktadır. Devletin kamu malları ile olan ilişkisi, kamu hukukuna has, özel mülkiyetin dışında bir mülkiyet ilişkisidir (14).

Orman kaynaklarının mülkiyet durumu değerlendirilecek olursa; yasal düzenleme olarak ilk önce *1937 tarihli 3116 Sayılı Orman Kanunu* 'nun incelenmesi gerekmektedir. Çünkü bu kanun, ülke ormancılık konularının ve sorunlarının en kapsamlı şekilde ele alındığı ilk yasal düzenleme niteliğindedir. Bu kanunun 26. Maddesinde, tüm ormanların *Devletin* gözetimi altına alındıkları ve bunların Devlet eliyle işletileceğine ilişkin hükümler bulunmaktadır.

Ormanların mülkiyetini belirleyen yasal düzenlemeler daha sonraları Anayasa hükümleri içerisine girmiştir. Örneğin; 1961 Anayasasının 131. Maddesinde; *"Devlet, ormanların korunması ve ormanlık sahaların genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirler alır. Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir. Devlet ormanları, kanuna göre Devletçe yönetilir ve işletilir. Devlet ormanlarının mülkiyeti, yönetimi ve işletilmesi özel kişilere devronulamaz ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz."* denilmiştir.

Günümüzde de yürürlükte olan *6831 Sayılı Orman Kanunu'* nun 4. Maddesinde ormanlar mülkiyet ve idare bakımından: *(a) devlet ormanları, (b) hükmi şahsiyete haiz amme müesseselerine ait ormanlar, (c) hususi ormanlar"* olarak ayrıma tutulmuştur.

(*) 1956 tarih ve 6831 sayılı Orman Kanunu 1. Maddesi 'nde ormanın tanımı yapılırken; *"Tabi olarak yetişen ve emekle yetiştirilen ağaç ve ağaççık toplulukları yerleri ile birlikte orman sayılır."* denmektedir

Öte yandan halen yürürlükte olan 1982 Anayasa 'nın 169. Maddesinde; *"Devlet ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirler alır. ... Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir. Devlet ormanların mülkiyeti devronulamaz. Devlet ormanları kanuna göre Devletçe yönetilir ve işletilir. Bu ormanlar zaman aşınımı ile mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz"* denilmektedir.

Ormancılıkta Kamu Yararı ve Üstün Kamu Yararı Üzerine Temel Analizler

Orman kaynaklarından topluma sağlanan faydaların tümünde *"kamu yararı"* bulunmaktadır. Fakat, günümüzde orman ekosistemlerinin kullanımında, ormancılık üretimi dışında bir başka etkinliğin gerçekleştirilmesi ya da bir başka etkinliğe izin verilmesi gibi durumlarla karşılaşılmakta, bu etkinliğin gerçekleştirilmesinde de *"kamu yararı"*nın var olduğu belirtilmektedir. Bu durumda, kamu yararı sağlayan iki etkinlikten hangisinde *"kamu yararının"* daha çok olduğunun, hukuksal anlamda *"üstün kamu yararının"* hangisinde olduğunun belirlenmesi gerekmektedir.

Ormancılıkta Kamu Yararına Seçeneksel Yaklaşım

Başlangıç olarak herhangi bir orman ekosistemini ya da kaynağını ele alalım. Ormanda hiç bir üretim yapılmasa bile, orman ekosisteminin işlev ve sürekliliğinin devam ettirilmesi ile kamu yararı yerine gelmektedir. Bu nedenle; "*orman kaynağının sadece korunması ile kamu yararı oluştuğuna göre, bir orman ekosisteminin bir başka etkinliğe tahsisi ya da orman alanları içinde bir başka etkinliğe izin verilmesi için, talep konusu etkinliğin, sadece bir* ***kamu yararı*** *yaratması değil* ***daha büyük kamu yararı*** *yaratıp, yaratmadığının aranması"* gerekmektedir.

Buna göre, bir orman alanın başka bir etkinliğe tahsisinde aranması gerekli önemli koşul, orman ekosisteminde gerçekleştirilmek istenilen etkinliğin daha büyük kamu yararı yaratıp yaratmadığının öteki seçeneklerden ayrı olarak irdelenmemesi koşuludur. Bunun ardından seçeneklerin kamusal yararlarının sağlıklı bir biçimde karşılaştırılmasında hangi yöntemlerin kullanılacağı sorunu gündeme gelmektedir. Seçenekler örneğin, *önerilen etkinliği uygulama ya da uygulamama, belli bir orman ekosistemini şu ya da bu etkinliğe tahsis etme, şu ya da bu anlayıştaki etkinliğe izin verme* biçiminde ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle bir orman alanının tahsisinin konu olduğu her çözümlemede en az iki seçenekten söz edilebilmektedir. Bunlar;

I.SEÇENEK ➔ Orman ekosisteminin varlığını sürdürmesi: *Bu durumda orman tahsisi istenilen etkinliğin orman rejimi dışındaki bir başka alanda gerçekleştiriliyor olması varsayılmaktadır. Orman ekosisteminin varlığını sürmesi durumunda kamu yararı zaten gerçekleşmektedir. Üstelik ileri ki dönemlerde bu ekosistem geliştirilebilir, ayrıca gelecek kuşaklar için sistem daha büyük bir önem kazanabilir.*

II.SEÇENEK ➔ Orman ekosisteminin bir başka etkinliğe tahsisi: *Bu durumda ise tahsis konusuna bağlı olarak belli ölçülerde yapılaşma, alt yapı kurulması, kazı- dolduru, girişleri yasaklama, nüfus baskısı, kirlenme ... vb gibi pek çok sonuç ortaya çıkabilmektedir. Bunun karşılığında gelir-döviz artışı, işlendirme, bilgi birikimi, bazı mal ve hizmet yetersizliklerinin hafifletilmesi ... gibi fayda akımları ortaya çıkabilmektedir.*

Böylece sorun; *bu iki seçenekten hangisinde daha büyük kamu yararı vardır?,* şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Sorunun *"bu etkinliğin kamu yararı var/yok"* bağlamına indirgenmesi de olanaklıdır. Çünkü *"kamu yararı"* genelde esnek, yoruma bağlı, çok boyutlu, kolay ölçülemeyen bir kavram olsa da. seçenekler halinde ele alındığında karşılaştırma olanağı ortaya çıkmaktadır.

Bir fayda akımının *"kamu yararı"* kapsamına girebilmesi için doğacak faydanın gerek mekan, gerekse toplum katmanları olarak yaygın biçimde gerçekleşmesi gerekmektedir. Diğer taraftan bir kamu yararına *hangi maliyetler* ile ulaşıldığı da dikkate alınması gereken bir konudur. Sonuç olarak karar vermede dikkate alınması gereken ölçüt *"net kamu yararı"*nın düzeyidir. Böylece sorun ekonomideki çok boyutlu proje değerlendirme sorununa, örneğin *Fayda-Maliyet* ölçütüyle çok boyutlu proje değerlendirmeye benzemektedir.

Sorun bir orman ekosisteminin varlığının sürdürülmesi veya bir sistemin bir başka etkinliğe tahsis edilmesi seçenekleri ile analiz edilebilir. Bir orman ekosisteminin bir başka etkinliğe tahsisi ile ortaya çıkan maliyetler *(M)* iki kısımda ele alınabilir. Bunlar;

(a) Orman ekosisteminin bir başka etkinliğe tahsisi ile *(özellikle ağaç kesme, orman açma, yapılaşma, altyapı kurma ... yoğunluğu ile ilgili olarak)* önceki fayda akımları ortadan kalkacağından *"toplumsal alternatif maliyet"* oluşmaktadır. Bu tür maliyetlere; *odun hammaddesi elde edilememesi, kazı-dolduru nedeniyle su rejimi ve veriminin bozulması, görsel değerlerin yok olması, yaban hayatının zarara uğraması, giriş yasağı nedeniyle otlatma, spor, rekreasyon, avcılık olanaklarının son bulması,* örnek olarak gösterilebilir (M1).

(b) Ormanın tahsis edilmek istendiği etkinlik bağlamında ortaya çıkabilecek toplumsal maliyetler, külfetler ve ek harcamalar ikinci bölümü oluşturmaktadır. Bu tür maliyetlere; *ek trafik ve gürültü yükü, atıklar, yerleşim yerlerindeki doku değişimi, yol, kanalizasyon, elektrifikasyon, yerleşim baskısı, görsel kirlenme kaynaklı zararlar ve bunları gidermek üzere yapılan harcamalar* örnek olarak gösterilebilir (M2).

Yukarıda *a ve b şıklarında* yer alabilecek maliyetlerin tümünün *parasallaştırılması* mümkün olmayabilir. Bu durumda *biyolojik ve fiziksel büyüklüklerin* öteki birimlerle

ifade edilmesi gerekmektedir. Yukarıda M1 ve M2 ile verilen maliyetler, parasal ve diğer birimlerle ölçülmüş ve tek boyuta indirgenmiş maliyetler olarak algılanmalıdır. Böylece orman ekosisteminde yapılmak üzere önerilen etkinliğin ekosistemden soyutlanmış faydasına OF denilir ve *I.SEÇENEK* ve *II. SEÇENEK'* lerin *net faydalarına* sırasıyla TF1 ve TF2 denilirse aşağıdaki eşitlikler elde edilecektir;

I.SEÇENEK ➔ *Orman ekosisteminin varlığını sürdürmesi;*

$$TF1 = OF + F - M2$$

II.SEÇENEK ➔ *Orman ekosisteminin bir başka etkinliğe tahsisi;*

$$TF2 = F - M1 - M2$$

Burada açıklamalar gereği M1, orman ekosisteminin faydalarının kesilmesiyle oluşmaktadır. Bu yüzden orman ekosisteminden sağlanacak faydaya, yani OF'ye eşittir (M1 = OF). Böylece TF2 için;

$$TF2 = F - OF - M2$$

eşitliği elde edilebilir. Eğer OF düzeyi, önerilen etkinliğin faydası F 'den büyük veya ona eşit ise (OF≥ F), TF2 'nin değeri negatif olacaktır. Ayrıca bir etkinliğin, tahsis edilen orman alanının ekolojik özelliklerinden bağımsız olan net faydası (F-M2) , orman ekosisteminin faydasından (OF) küçükse, söz konusu önerinin ormanda geçekleştirilmesine ilişkin fayda (TF2) negatif çıkmaktadır. TF2 'nin işaretinin pozitif çıkması F-M2 > OF olmasına bağlıdır. TF2 'nin daha da büyüyerek TF1 ' e eşit çıkması ise önerilen etkinliğin faydasının (F), orman ekosisteminde gerçekleştirilmesi nedeniyle F + 2 OF düzeyinde olmasını gerektirmektedir. Başka bir deyişle, etkinliğe orman tahsis edildiği için 2 OF kadar fayda artışının gerçekleşmesi gerekmektedir. TF2 > TF1 olması için fayda artışı 2 OF 'den de büyük olmalıdır.

GERAY; yukarıdaki analizler çerçevesinde konuyu şu şekilde değerlendirmektedir; *" TF2 > TF1 olması varsayımlara göre olanak içerisinde değildir. Çünkü yapılan varsayıma göre, bir etkinliğin yarattığı fayda (F) onun farklı kuruluş yerlerinin ekosistem ilişkilerinden bağımsız olarak oluşmaktadır. Yani bir kuruluşun ekolojik koşullardan soyutlanmış faydasına F denilmiştir. Örneğin bir eğitim kuruluşunun makilik alanda, merada, tarım alanında, orman alanında... kurulmasıyla sadece ekosistemden gelen etkilerin F düzeyinde değişiklik meydana getirmeyeceği düşüncesi gerçekçi bir yaklaşımdır. dolayısıyla TF1 her durumda büyük çıkmaktadır. Ayrıca etkinliğin ormana taşınmasıyla, önerilen etkinliğin 2OF 'den daha büyük fayda artışı sağlayacağı iddiası kamu yararı kavramından daha da sübjektif ve belirsizlik ifade eden bir iddiadır ve kanıtlanması olanak dışıdır"* demektedir (1).

Ormancılıkta Kamu Yararına Karar Ağacı Yöntemi İle Yaklaşım

Ormancılık dışı bir etkinliğin orman ekosistemine yönelik bir kullanım talebi gündeme geldiğinde, öncelikle bu etkinliğin orman kaynağı dışında gerçekleştirilme olanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekmektedir. Daha önce orman ekosisteminin iki önemli öğesinin olduğu ve bunların orman kaynağının üzerine oturduğu *arazi parçası (toprak)* ile bu arazi parçasının üzerinde bulunan *biyolojik varlık ya da ağaç topluluğu* olduğu açıklanmıştır. Ülkemizde orman ekosistemlerine yönelik bazı kullanım taleplerinde bu iki öğenin ayrı tutulduğu ve önerilen etkinliğin gerçek talebinin arazi parçası üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Böyle bir talebi bulunan etkinliğin aslında kendisine kuruluş yeri aradığı anlaşılabilmektedir. Diğer bir farklı talep şekli ise; orman ekosisteminin her iki öğesini *(arazi parçası ve ağaç varlığı)* de kullanmak isteyen etkinliklerdir. Öte yandan, orman ekosistemi içinde bir kaynağın, farklı üretim potansiyeli ya da faydalanma seçeneği olması nedeniyle, bu kaynağı kullanmak isteyen bir etkinliğin, orman ekosistemi içerisinde gerçekleştirilmesine yönelik talepler de bulunmaktadır. Orman kaynakları içerisindeki maden yataklarının işletilmesi ya da su kaynaklarını kullanarak hidrolojik enerji üretilmesi bu duruma gösterilebilecek örnekler arasındadır.

Yukarıda örnekleri verilen etkinliklerin gerçekleştirilmesinde orman kaynaklarını kullanma şekillerinin ve talep gerekçelerinin farklılıklar gösterdiğine dikkat edilmelidir. Bazı etkinlikler orman ekosisteminin sürdürmekte olduğu işlevini *(kamu yararını)* ortadan kaldırarak kendi etkinliğinin gerçekleşmesine yer vermekte *(farklı bir kamu yararı)*, bazıları orman ekosisteminin sağladığı faydaları kendi sağladığı faydalarla bütünleştirmekte, bazıları ise orman ekosistemi içinde üretim potansiyeli bulunan bir kaynağı değerlendirerek farklı bir *toplumsal fayda* yaratmayı amaçlamaktadır.

GERAY tarafından yapılan kamu yararına seçeneksel yaklaşım yöntemi, *"kamu yararı"* ve *"üstün kamu yararının"* belirlenmesi konusunda sağlıklı bakış açıları vermektedir (1). Fakat GERAY'ın analizlerinde orman ekosisteminin bir başka etkinliğe tahsis edilmesi ya da orman alanları içinde bir başka etkinliğe izin verilmesiyle, orman ekosisteminden elde edilecek faydaların (OF) tümünün ortadan kalkacağı yönündedir.

Böylece GERAY'ın ormancılıkta kamu yararına seçeneksel yaklaşım yöntemi, kamu yararı ve üstün kamu yararına geniş bir bakış açısı vermesine rağmen, karar vermede kullanılamamaktadır. Oysa orman ekosisteminden belli faydaların da elde edilebildiği ve önerilen etkinliğin de gerçekleştirilebildiği seçenekleri oluşturmak mümkündür. Ayrıca önerilen etkinliğin çevresel etkilerinin giderilip giderilmediği de karar vermede kullanılacak bir değerlendirme ölçütü olabilir. Öte yandan analizler, önerilen etkinliklerdeki *net toplumsal faydaların oluşumu* ve *dağılımı* da eklenerek geliştirilebilir.

Böylece bu araştırmada; seçeneksel yaklaşım yöntemi baz alınarak *"karar ağacı yöntemi"* ile kamu yararı ve üstün kamu yararı kavramlarına yaklaşımlar yapılmaktadır. Karar ağacının başlangıç noktası; önerilen etkinliğin orman ekosistemleri dışında gerçekleştirme olanağının olup

olmadığıdır. Böylece iki özel durum ile analizlere başlanmaktadır. Bunlardan ilki; *ÖNERİLEN ETKİNLİĞİN ORMAN EKOSİSTEMİ DIŞINDA GERÇEKLEŞTİRİLMESİ OLANAĞI VARDIR.*, ikincisi ise; *ÖNERİLEN ETKİNLİĞİN ORMAN EKOSİSTEMİ DIŞINDA GERÇEKLEŞTİRİLMESİ OLANAĞI YOKTUR.***,** şeklindedir. Bundan sonra karar ağacının dalları; *"Önerilen etkinlik çevresel etkiler yaratıyor mu?* (evet/hayır)*" ,"Önerilen etkinliğin çevresel etkileri giderilebiliyor mu?* (evet/hayır) *, "Orman ekosisteminden elde edilen yararlar devam ediyor mu?* (evet/hayır)*", "Önerilen etkinliğin toplumsal faydalanma düzeyi nedir ?* (geniş/dar)*"* soru ve cevapları ile genişlemektedir. Bu çerçevede 24 adet karara ulaşılmaktadır. Bu kararlar, önerilen etkinliğin *"üstün kamu yararı var/yok şeklinde"* değerlendirilmektedir. Karar ağacının şematik görünümü Şekil 1'de verilmiştir.

I.Özel Durum ➔ Önerilen Etkinliğin Orman Ekosistemi Dışında Gerçekleştirilmesi Olanağı Vardır.

Bu özel durum ile ilgili 12 adet seçenek geliştirilmiştir. Ancak Şekil 1'de de görüldüğü bu özel durum için geliştirilen tüm seçenekler incelendiğinde *"üstün kamu yararı yoktur"* sonucuna ulaşılmıştır. Bunun nedeni, önerilen etkinliğin orman ekosistemi dışında gerçekleştirilmesi olanağının bulunmasıdır. Bu durumda etkinlik orman ekosistemi dışında yapılmalı ve orman ekosisteminin kamu yararı devam etmelidir. Toplumsal fayda ancak bu şekilde en yüksek düzeyine ulaşabilir. Bu özel duruma orman kaynaklarının turizm alan ve merkezlerine tahsisi örnek olarak verilebilir. Bu örnek ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Daha önce de belirtildiği gibi, yasal düzenlemelere göre de bu durum aynı şekilde değerlendirilmektedir. Yani orman ekosistemi dışında gerçekleştirilmesi mümkün olan herhangi bir etkinliğe kamu yararı gerekçesiyle orman kaynağının tahsis edilemeyeceği belirtilmektedir. ***II.Özel Durum ➔ Önerilen Etkinliğin Orman Ekosistemi Dışında Gerçekleştirilmesi Olanağı Yoktur.***

Yukarıda açıklanan ve üstün kamu yararının var olup olmadığını ortaya koyan analizlerin, ortak noktası *"önerilen etkinliğin orman ekosistemi dışında gerçekleştirilme olanağı bulunmaktadır*" durumudur. Fakat önerilen etkinliğin orman ekosistemi dışında gerçekleştirilme olanağının bulunmadığı durumlarla da karşılaşmak olasılığı vardır. Bu tür etkinliklerin orman ekosisteminin temel bileşenleri ile yakın ilgisi bulunmaktadır. Etkinliğin gerçekleştirilmesinde bu bileşen önemli bir rol oynar. Bu bileşenin orman ekosistemi dışında bulunma olanağı olmadığından, etkinliğe izin verilip verilmemesi konusunda önemli bir karar verilmektedir. Zira etkinliğe izin verilmemesi durumunda, etkinliğin gerçekleşme olanağı da ortadan kalkmaktadır. Bu duruma ilişkin açıklamalar Şekil (1) 'de de gösterildiği gibi; *"Etkinliğin orman ekosistemine çevresel etkileri var mı?", "Çevresel etkiler giderilebiliyor mu?", "Orman ekosisteminden elde edilen yararlar devam ediyor mu?"* sorularının iki seçenekli yanıtları ve *"Etkinlikten toplumsal faydalanma düzeyi"* dikkate alınarak yapılmaktadır.

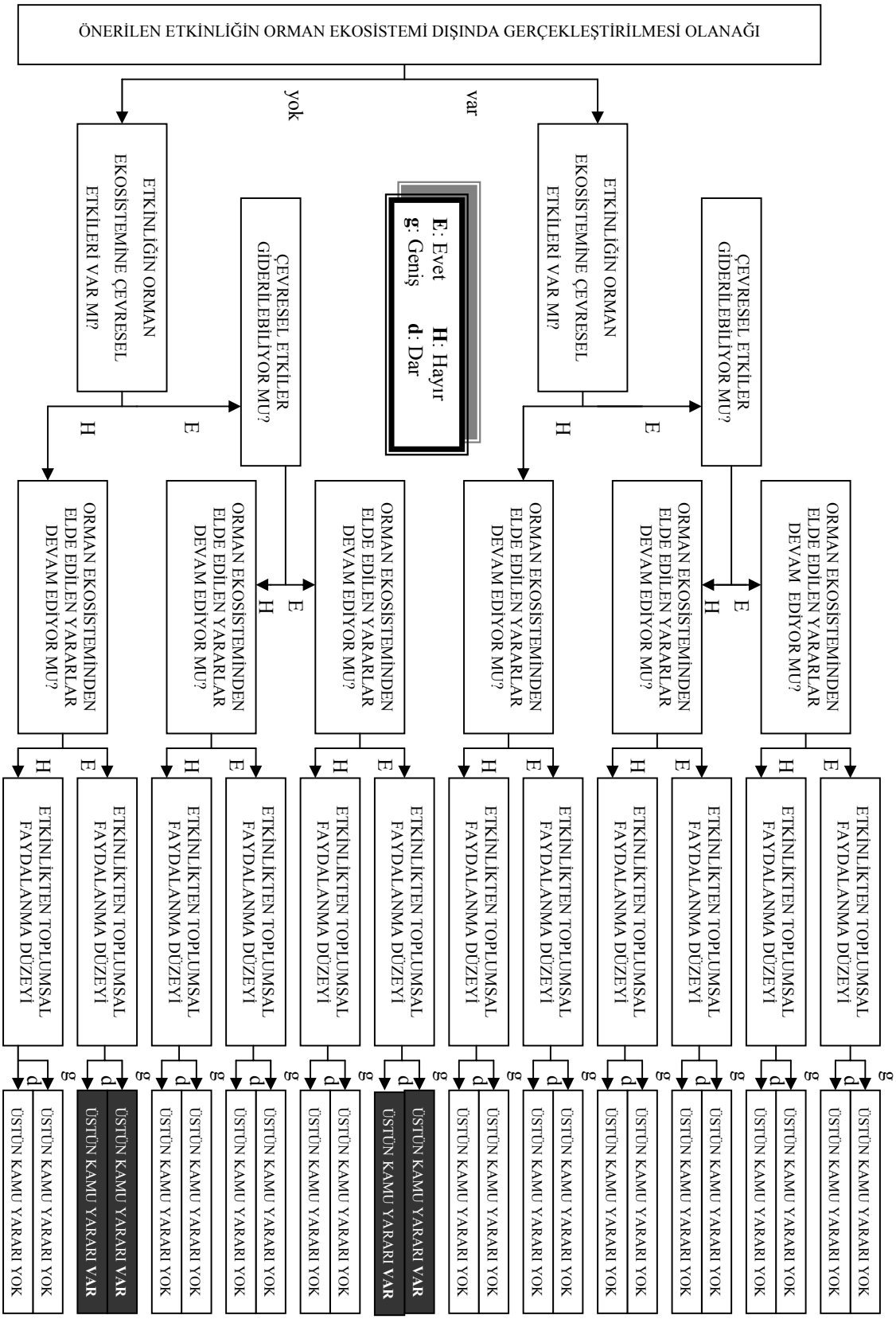
13.Seçenek ➔ Önerilen etkinliğin orman ekosistemine çevresel etkileri <u>vardır</u> fakat buçevreseletkile<u>giderilebiliyor</u> ve orman ekosisteminin yararları <u>devam ediyor</u>, etkinliğin sağladığı toplumsal fayda düzeyi <u>geniş</u> bir toplum kesitine yayılmış durumda.

Önerilen etkinliğin orman ekosisteminde çevresel etkileri (M2) vardır. Ancak bu etkinliğin orman ekosistemine yaptığı çevresel etkiler giderilebilmekte, etkinliğin gerçekleştirilmesi için hazırlanan yatırım giderleri içerisinde çevrenin rehabilitasyonunu sağlayacak olan giderlere de *(çevresel maliyet giderleri)* yer verilmektedir. Etkinliğin gerçekleştirilmesine yönelik olarak orman ekosistemine yapılan müdahalelerin olumsuz sonuçları, ekosisteme destek olunarak ortadan kaldırılmaktadır. Böylece etkinliğin gerçekleştirilmesi ile *geniş bir toplum kesitine* çeşitli faydalar sunulabilmekte ve etkinlik F kadar bir fayda sağlanmaktadır. Öte yandan orman ekosisteminden sağlanacak faydaların oluşumunda da bir kayıp (M1) söz konusu değildir ve OF düzeyinde bir fayda orman ekosisteminden elde edilmektedir. Net toplumsal fayda her iki etkinliğin net faydalarından oluşmaktadır (NTF = F + OF). Burada önerilen etkinlik için dikkate alınacak önemli ölçüt, çevresel etkiler için yapılacak harcamalardır. Çevresel maliyet giderleri ile birlikte yatırım giderlerinin toplamı, etkinlik ile elde edilecek faydalardan düşük ya da en azından ona eşit bir değerde ise, etkinliğin orman ekosistemi içinde gerçekleştirilmesinde *üstün kamu yararı vardır.*

14.Seçenek ➔ Önerilen etkinliğin orman ekosistemine çevresel etkileri <u>vardır</u>, fakat bu çevresel etkiler <u>giderilebiliyor</u>, orman ekosisteminin yararları devam <u>ediyor</u>, etkinliğin sağladığı toplumsal fayda düzeyi <u>dar</u> bir toplum kesitine yayılmış durumda

Yukarıda açıklanan seçeneğin özel bir durumudur. Önerilen etkinlik, oluşturduğu çevresel etkilerin kaldırılması yönünde orman ekosistemine destek olmakta ve orman ekosisteminin faydaları (OF) topluma sunulabilmektedir. Önerilen etkinlikle çeşitli faydalar elde edilmekte ve bu faydalardan (F) *dar bir toplum kesiti* yararlanmaktadır. Bu etkinliğin orman ekosistemi dışında gerçekleştirilme olanağı bulunmamaktadır. Elde edilen faydalardan dar bir toplum kesitinin yararlanıyor olması, belli toplum kesitine ayrıcalık tanındığı izlenimi vermektedir. Fakat bu durum için, incelenmesi ve göz önüne alınması gereken ölçüt, net toplumsal fayda düzeyidir. Önerilen etkinliğin orman ekosistemi dışında gerçekleştirilme olanağı bulunmadığından, etkinliğe izin verilmemesi durumunda bu etkinlikten fayda bekleyen kişilerin gereksinimleri karşılanmamış olacaktır. Böylece etkinliğin sağlayacağı mal ve hizmetlerin eksikliği hissedilecektir. Etkinliğin çevresel etkileri giderilebilmekte ve orman ekosisteminden elde edilen faydalar (OF) topluma sunulabilmektedir. Etkinlik bu faydaların düzeyini etkilememektedir. Bu durumda önerilen etkinliğin gerçekleştirilmesi ile oluşacak faydalar ile orman ekosisteminde oluşan faydalar toplandığında, net toplumsal faydanın değerinde artış olmaktadır. Bu nedenle etkinliğin orman ekosistemi içinde gerçekleştirilmesinde *üstün kamu yararı vardır.*

Şekil 1. *Ormancılıkta Kamu Yararı ve Üstün Kamu Yararı Üzerine Karar Ağacı*

15.Seçenek ➔ Önerilen etkinliğin orman ekosistemine çevresel etkileri vardır, fakat bu çevresel etkiler giderilebiliyor, orman ekosisteminin yararları devam etmiyor, etkinliğin sağladığı toplumsal fayda düzeyi geniş bir toplum kesitine yayılmış durumda

Önerilen etkinliğin çevresel etkileri olmasına rağmen, bu çevresel etkiler M2 gibi bir maliyetle giderilmektedir. Fakat orman ekosisteminden elde edilecek kamusal yararlar (OF) elde edilememekte, sadece önerilen etkinliğin faydaları (F) oluşmaktadır. Bu seçeneğin tercih edilmesi için önerilen etkinliğin net faydası (NTF2); çevresel giderleri (M2) ve kendi yatırım giderlerini karşılayabilmeli bunun yanında, orman ekosisteminden elde edilen faydalara (M1) eşit düzeyde fayda artışı sağlamalıdır. GERAY'ın (1) temel analizlerinde, bu seçeneğin tercih edilmesi için önerilen etkinliğin en az 2 OF düzeyinde fayda artışı sağlaması gerekmektedir. Zira, etkinliğin M2 düzeyinde çevresel maliyeti bulunmakta ve etkinlik orman ekosisteminde elde edilecek faydaların (OF) topluma sunulmasını engellemektedir. Kendi yatırım giderlerini ve çevresel maliyetleri (M2) karşıladıktan sonra, orman ekosisteminin sağladığı fayda düzeyi kadar da bir fayda artışı sağlaması gereken bu etkinliğin, gerçekleştirilme maliyeti çok yüksektir. Bu nedenle bu etkinliğin tercihinde *üstün kamu yararı yoktur.* Bu tercih, ancak ülkenin geleceği açısından orman ekosisteminin ulusal savunma amaçlı kullanımının kaçınılmaz olduğu durumlarda gündeme gelebilir.

Bu seçenekte karar noktaları; orman ekosisteminin devamlılığı ile birlikte, orman ekosisteminden elde edilen faydaların topluma sunulmasıdır. Etkinlik orman ekosisteminde oluşan çevresel etkileri gidermesine rağmen, orman kaynaklarının toplum tarafından kullanımını engellemektedir.

16.Seçenek ➔ Önerilen etkinliğin orman ekosistemine çevresel etkileri vardır, fakat bu çevresel etkiler giderilebiliyor, orman ekosisteminin yararları devam etmiyor, etkinliğin sağladığı toplumsal fayda düzeyi dar bir toplum kesitine yayılmış durumda

Yukarıda açıklanan seçeneğin özel bir durumudur. Aralarındaki fark; etkinlikten faydalanacak toplumsal düzeyin dar bir kesim ile sınırlı oluşudur. Etkinlik, çevresel etkileri belirli maliyet (M1) ile gidermekte, fakat orman ekosisteminden elde edilen faydaları dikkate almamaktadır. Ayrıca etkinlik ile oluşan faydalardan dar bir toplum kesiti yararlanmaktadır. Bu seçeneğin örneği; belirli orman alanlarına giriş ve çıkışı yasaklayan, toplumun yararlanmasına kısıtlar koyan etkinliklerdir. Bu nedenle orman ekosisteminin faydalarının topluma sunulamadığı ve etkinlikten belirli toplum kesitinin yararlandığı bu seçenekte etkinliğin tercihinde *üstün kamu yararı yoktur.*

17.Seçenek ➔ Önerilen etkinliğin orman ekosistemine çevresel etkileri vardır, bu çevresel etkiler giderilemiyor, fakat orman ekosisteminin yararları devam ediyor, etkinliğin sağladığı toplumsal fayda düzeyi geniş bir toplum kesitine yayılmış durumda

Bu seçenekte etkinliğin oluşturacağı çevresel etkilerin giderilme olanağı yoktur ya da etkinlik çevresel etkilerin giderilmesine yönelik önlemler getirmemiştir. Orman ekosisteminin faydaları devam etmesine ve bundan toplumun çoğunluğunun yararlanmasına rağmen, zaman içinde etkinliğin oluşturduğu çevresel etkiler daha da artacak ve orman ekosisteminin yapısında bozulmalar meydana gelecektir. Ormansızlaşma ve çevre bozulmasının hız kazanması sonucunda, orman kaynaklarının topluma sunduğu faydalar azalacak ve bir süre sonra da ortadan kalkacaktır. Etkinliğin geniş bir toplum kesitine sunulan faydaları bulunmasına rağmen, orman ekosisteminde oluşturduğu olumsuzluklar nedeniyle zaman içerisinde orman ekosisteminden elde edilecek yararları da ortadan kaldıracaktır. Bu açıdan önerilen etkinliğin orman ekosistemi içinde gerçekleştirilmesinde *üstün kamu yararı yoktur.*

18.Seçenek ➔ Önerilen etkinliğin orman ekosistemine çevresel etkileri vardır, fakat bu çevresel etkiler giderilemiyor, orman ekosisteminin yararları devam ediyor, etkinliğin sağladığı toplumsal fayda düzeyi dar bir toplum kesitine yayılmış durumda

Önerilen etkinliğin çevresel etkilerinin bulunması ve giderilememesi, ayrıca etkinlikten sağlanan faydalardan dar bir toplum kesitinin yararlanıyor olması, bu seçenekte *üstün kamu yararının olmadığını göstermektedir*. Öte yandan zaman içinde çevresel etkilerin artması ve orman ekosisteminden elde edilen faydaların da ortadan kalkması söz konusudur. Bu nedenle etkinliğin gerçekleşmesine izin verilmemesi ve üstün kamu yararının orman ekosisteminin faydalarının devamında aranması gerekmektedir.

19.Seçenek ➔ Önerilen etkinliğin orman ekosistemine çevresel etkileri vardır, fakat bu çevresel etkiler giderilemiyor, orman ekosisteminin yararları da devam etmiyor, etkinliğin sağladığı toplumsal fayda düzeyi geniş bir toplum kesitine yayılmış durumda

Bu seçenekte orman ekosisteminin yapısal dengeleri bozulmakta ve topluma sunduğu faydalar elde edilememektedir. Bu durum ile verilen bir karar, orman ekosisteminin yok edilmesi kararıdır. Geniş bir toplum kesiti, orman ekosisteminin ortadan kaldırılması pahasına, etkinlikten yararlar sağlamaktadır. Akılcı bir kaynak kullanım kararı değildir. *Üstün kamu yararı orman ekosisteminin dengesini bozarak topluma çeşitli faydalar sağlayan etkinlikte değil, orman ekosisteminin varlığının devamındadır.*

20.Seçenek ➔ Önerilen etkinliğin orman ekosistemine çevresel etkileri vardır, fakat bu çevresel etkiler giderilemiyor, orman ekosisteminin yararları da devam etmiyor, etkinliğin sağladığı toplumsal fayda düzeyi dar bir toplum kesitine yayılmış durumda

Yukarıdaki seçeneğin özel bir durumu olarak, önerilen etkinlikten faydalanacak toplum kesitinin dar kapsamda oluşu bu seçeneğin temel özelliğidir. Toplumun belli bir kesiminin faydalanacağı bir etkinliğin gerçekleştirilmesi

için, orman ekosisteminin gözden çıkarılması anlamına gelmektedir. Etkinliğin orman ekosistemi içinde gerçekleştirilmesine izin verilmemeli ve *üstün kamu yararının orman ekosisteminin devamı ile sağlanacağı yönünde bir karar alınmalıdır.*

21.Seçenek ➔ Önerilen etkinliğin orman ekosistemine çevresel etkileri bulunmamaktadır, orman ekosisteminin yararları da devam ediyor ve etkinliğin sağladığı toplumsal fayda düzeyi geniş bir toplum kesitine yayılmış durumda

Önerilen etkinliğin orman ekosistemi dışında gerçekleştirilme olanağı bulunmamaktadır. Etkinlik, orman ekosisteminin temel bileşenlerine zarar vermemekte ve olumsuz çevresel etkileri de bulunmamaktadır. Bu nedenle etkinliğin uygulanmasında bir çevresel maliyet (M2 = 0) de söz konusu değildir. Öte yandan, orman ekosisteminin faydaları da (OF) devam etmekte ve topluma sunulabilmektedir. Etkinlik orman ekosisteminin bir bileşenini kullanmakta ve oluşturduğu faydaları geniş bir toplum kesitinin hizmetine sunmaktadır. İdeal bir kaynak kullanım durumudur. Etkinliğin orman ekosistemi içinde gerçekleştirilmesinde *üstün kamu yararı* bulunmaktadır.

Bu araştırmada geliştirilen 24 durum içinde *"en yüksek net toplumsal faydayı"* sağlayan seçenektir. Çünkü etkinliğin gerçekleştirilmesinde bir çevresel maliyet bulunmamaktadır. Ayrıca etkinlik orman ekosistemi içinde, toplum için yararlı üretim potansiyeli olan bir kaynağı geniş bir toplum kesitini sunmakla önemli bir görevi yerine getirmiştir. Etkinliğin orman ekosistemi içinde yapılmasında *üstün kamu yararı bulunmaktadır.*

22.Seçenek ➔ Önerilen etkinliğin orman ekosistemine çevresel etkileri bulunmamaktadır, orman ekosisteminin yararları da devam ediyor ve etkinliğin sağladığı toplumsal fayda düzeyi dar bir toplum kesitine yayılmış durumda

Önerilen etkinliğin sağladığı faydalardan, daha dar bir toplum kesitinin yararlanıyor olması ile yukarıdaki seçenekten ayrılmaktadır. Önerilen etkinliğin çevresel etkilerinin bulunmaması, orman ekosisteminin yararlarının devam ediyor olması, seçeneğin olumlu yönleridir. Böylece etkinliğin gerçekleşmesi ya da gerçekleşmemesinin, orman ekosisteminden elde edilecek faydalar üzerinde bir etkisinin bulunmadığı ortaya çıkmaktadır. Seçeneğin zaafı, etkinlikle elde edilecek olan faydalardan *dar bir toplum kesitinin* yararlanmasıdır. Fakat, önerilen etkinliğin orman ekosistemi dışında gerçekleştirilme olanağı bulunmamaktadır. Bu nedenle etkinliğe izin verilmemesi durumunda, belirli bir toplum kesitinin gereksinimlerinin karşılanmaması gibi bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle bu seçeneğin değerlendirilmesinde; orman ekosisteminin topluma sağladığı net fayda düzeyi ile etkinliğin sağladığı net fayda düzeylerinin toplamı dikkate alınmalıdır. Toplam net fayda her iki etkinlikle elde edilen net faydaların toplamı olduğundan, geliştirilen 24 seçenek arasında en iyi ikinci *"net toplumsal fayda"* düzeyine ulaşmış olunacaktır. Bu nedenle etkinliğin orman ekosistemleri içinde gerçekleştirilmesinde *üstün kamu yararı bulunmaktadır.*

23.Seçenek ➔ Önerilen etkinliğin orman ekosistemine çevresel etkileri bulunmamaktadır, orman ekosisteminin yararları da devam etmiyor ve etkinliğin sağladığı toplumsal fayda düzeyi geniş bir toplum kesitine yayılmış durumda

Önerilen etkinliğin gerçekleştirilmesiyle orman ekosisteminde olumsuz çevresel etkiler oluşmamaktadır. Fakat etkinlik orman ekosisteminin topluma sağladığı yararları dikkate almayarak, kendi sağlayacağı yararları öne çıkarmakta ve böylece orman ekosisteminin yararlarının topluma sunulmasını engellemektedir. Bu seçeneğin, örneğin belli orman alanlarına toplumun girmesini ve faydalanmasını engelleyen bir özelliği vardır. Böylece etkinliğe izin verilmesiyle toplum ormanın faydalarından (OF) yoksun kalmaktadır. Etkinliğin tercih koşulu, oluşturduğu net faydanın orman ekosisteminden sağlanan net faydadan büyük olmasıdır (NTF2 > NTF1). Orman ekosistemlerinin günümüzde taşıdığı değer ve var olan kaynağının yarattığı bir üretimin toplum tarafından kullanılıyor olması, etkinlikte üstün kamu yararının olmadığını göstermektedir. Bu açıdan seçenekte üstün kamu yararının varlığı, sadece orman ekosistemlerin ulusal savunma amaçlı kullanımları gündeme geldiğinde aranmalıdır. Bunun dışındaki etkinliklerin orman ekosistemi içinde gerçekleştirilmesinde *üstün kamu yararı bulunmamaktadır.*

24.Seçenek ➔ Önerilen etkinliğin orman ekosistemine çevresel etkileri bulunmamaktadır, orman ekosisteminin yararları da devam etmiyor ve etkinliğin sağladığı toplumsal fayda düzeyi dar bir toplum kesitine yayılmış durumda

Yukarıda açıklanan seçenekten farkı, etkinliğin oluşturduğu faydalardan dar bir toplum kesitinin yararlanıyor olmasıdır. Bu nedenle etkinliğin orman ekosistemi içinde gerçekleştirilmesinde *üstün kamu yararı bulunmamaktadır.* Üstün kamu yararı, orman ekosisteminin faydalarının devam ettirileceği kaynak kullanımındadır.

Kamu Yararı, Üstün Kamu Yararı ve 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Yasası

Türk turizmi 1980'li yıllardan itibaren gelişim göstermiştir. Bu gelişim süreci *"turistik yörelerde bazı orman alanlarının, turizm amaçlı kullanımına yönelik tahsisler"* açısından önem taşımaktadır. Bu gelişim, dönemler halinde aşağıda verilmiştir (15):

Turizmin Başlangıç ve Öneminin Anlaşıldığı Dönem (1984 öncesi): Bu dönemde, turizmin gelişmesi için gerekli yönetimsel ve yasal düzenlemeler yapılmış, kurumlar oluşturulmuş, temel kadrolar yetişmiş, fiziki planlar yapılmış, alt yapılar hazırlanmaya başlanmıştır. 2634 Sayılı

Turizmi Teşvik Kanunu da bu dönemde (1982) yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile turizm potansiyeli olan bölgelerdeki orman alanları turizm amaçlı kullanımlar için *Turizm Bakanlığı* emrine verilmiştir.

Turizm Gelişmesi Dönemi (1985-1989): Bu dönemde turizm amaçları doğrultusunda kullanılabilecek arazi fiyatları düşük, inşaat ve işçilik maliyetleri ucuzdur. Ayrıca turizm sektörünü teşvik edici ekonomik politikalar uygulanmış, kredi kaynakları yaratılarak, yatırımcılara kamu arazileri tahsis edilmiştir. Turizm alan ve merkezlerinde yeni alt yapılar yapılmış, bozulmamış doğal ve kültürel değerler birçok yöreyi turizm pazarında çekici hale getirmiştir. Yabancı sermaye yatırımları turizm sektörüne ilgi duymaya başlamıştır. Ayrıca turizm yatırımları; inşaat, gıda, tekstil gibi sektörlere ivme kazandırmış, planlama, mimarlık ve mühendislik alanlarında da yeni iş imkanları yaratılmıştır. Turistik tesis sayısının artırılması amacı ile orman alanlarının tahsisi sonucunda *"kamu yararı"* oluşmuştur denilebilir.

Sorunların Çıktığı Dönem (1990-1995): Bu dönemde turistik potansiyeli yüksek yörelerde arazi fiyatları ve inşaat maliyetleri yükselmiştir. Belirli yörelere, özellikle kıyılara olan yığılmalar, mevcut alt yapı sistemlerinin hizmet veremez duruma gelmesine neden olmuştur. Yatırımların kredi faizlerini ödeme zamanı gelmiş ve teşvik ödemelerinde nakit darlığı başlamıştır.

Kıyı alanlarında kent görünümlü turizm merkezleri oluşturulmuş ve doğaya uyumlu turizm etkinlikleri geliştirilmemiştir. Türkiye'de turizmin gelişmeye başlamasının ardındaki itici güç, dünyada 1970'li yıllardan itibaren doğal dokuları bozulmamış alanlara doğru yönelen talep değişimi olmasına rağmen Türkiye de dahil, turist kabul etmeye başlayan ülkeler, talebin gelişim potansiyelini kavrayabilmişler, ancak talebin içeriği ve niteliği konusuyla ilgilenme gereğini duymamışlardır (16).

Turizm amaçlı orman alanı tahsis işleminde üstün kamu yararından söz edilip edilemeyeceği kararına varmak için, ülkenin bu gün itibariyle ulaştığı *turistik tesis sayısı, yatak kapasitesi* ve bu tür tesislerin orman kaynağı dışında inşa edilme olanağının olup olmadığı baz alınmalıdır. Bugün turistik tesis sayısı ve yatak kapasitesi dikkate alındığında turizm amaçlı kullanımlar için orman alanı tahsisinde üstün kamu yararının bulunmadığı görülecektir. Zira turizm sektörünün 1980'li yıllarda ortaya çıkan eksiklikleri ve yetersizlikleri karşılanmış ve bu sektörün talepleri fazlasıyla giderilmiştir.

Bunun yanında tesislerin orman kaynağı dışında inşa edilmesinin mümkün olduğu, dünya turizminin orman kaynaklarında yapılanmanın tersine doğru gelişim gösterdiği ve turistlerin orman kaynağına günübirlik gidilip dönebilecekleri mesafede bulunan tesisleri tercih ettikleri düşünülürse (17), orman kaynaklarının turizm sektörüne tahsisinde üstün kamu yararının bulunmadığı ortaya çıkmaktadır Bu durum oluşturulan karar ağacında (Şekil 1) *"önerilen etkinliğin orman ekosistemi dışında gerçekleştirilmesi olanağı vardır"*seçeneği ile ***I. Özel Durum*** kapsamına girmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Orman kaynaklarının topluma sunabilecekleri işlevsel yararlardan hangisinin ya da hangilerinin öncelikli olarak yerine getirileceği ya da sağlanacağı, toplumun orman kaynaklarına yönelik *"talepleri"*nin belirlenmesiyle olanaklı hale gelmektedir. Böylece ormancılık uygulamalarının veya ekonomik anlamda *"ormancılık üretiminin"* ne şekilde yapılacağı ya da yapılması gerektiği, böylece bir orman kaynağında hangi ormancılık işlevlerine, hangi silvikültürel uygulamalara yer verileceği belirlenmiş olacaktır. Yani orman kaynağı toplumsal talebin yerine getirilmesi yönünde planlanacak, işletilecek ve tahsis edilecektir. Orman kaynaklarının kullanım şeklini belirleyen toplumsal talepler, bir orman kaynağının bulunduğu yerde yaşayan insanların talepleri olabileceği gibi, aynı kaynak üzerinde farklı yörelerde ya da bölgelerde yaşayan insanların beklentileri ve talepleri de olabilecektir. Gerek yöresel gerek bölgesel hatta ülke bazı ele alınarak, herhangi bir orman kaynağının işletilmesine ilişkin toplumsal talepler belirlendiğinde, bu orman kaynağında hangi *"yönetim ve işletme amaçları"* na yer verileceği de ortaya çıkmış olacaktır. Orman yönetim ve işletme amaçlarının, ülke orman kaynaklarında ormancılık üretiminin ne şekilde yapılacağını zaman ve mekan açısından belirleyen planlarda yer alması gerekmektedir. Çağdaş üretim planlamasına göre orman kaynaklarının her birinin kendine özgü *"orman yönetim ve işletme amaçlarının"* oluşturulması gerekmektedir. Fakat, ülkemizde orman kaynaklarının yönetilmesi ve işletilmesine yönelik olarak yapılan planlama çalışmalarında bu durumun olmadığı görülmektedir. Orman yönetim ve işletme amaçlarının, her orman kaynağının sağlayabileceği potansiyel yararlar dikkate alınarak belirlenmesi de gerekmektedir. Örneğin bir orman kaynağından elde edilebilecek toplumsal faydalar bu kaynaktan odun üretimi yaparak toplumun odun ürünü *(örneğin; tomruk, maden direği, tel direk, sanayi odunu, vb. gibi)* gereksinmelerinin karşılanması şeklinde olabileceği gibi, bu kaynağın hidrolojik işlevleri dikkate alınarak *"içme suyu"* sağlanması şeklinde de olabilir. Öte yandan bu kaynağın açık hava rekreasyonu etkinliklerinin gerçekleştirilebileceği bir potansiyeli olabilir ve toplumda bu kullanıma yönelik bir talep olabilir. Bu durumda orman kaynağının bu etkinlikleri gerçekleştirecek şekilde planlanması, yönetilmesi ve işletilmesi gerekmektedir.

Gerek normal kamu yararı devam eden orman ekosistemlerinde, gerekse özel konumu olan bazı orman kaynaklarında, yine *kamu yararı* olduğu gerekçesiyle belli bir orman alanının bir başka etkinliğe tahsisi ya da bu alanlar içinde bir başka etkinliğe izin verilmesi durumları ile karşılaşılmaktadır. Yani orman kaynaklarının kullanımı ile ilgili farklı bir talep gündeme gelmektedir. Böylece

"üstün kamu yararı" kavramı kullanılarak belli kararlar verilebilir. Orman alanları içerisinde var olan doğal kaynakların değerlendirilmesine yönelik bir etkinliğe izin verilmesinde aranması gereken ölçütler; bu etkinlikten elde edilecek mal ve hizmetlerin ülke insanları için taşıdığı önem, etkinliğin gerçekleştirilmesi ile oluşacak çevresel etkilerin ortadan kaldırılabilme olanakları ve bunun parasal değeri, etkinlikle birlikte orman ekosisteminden elde edilen faydaların sürdürülmesidir.

Kamu yararı ve üstün kamu yararı kavramları kullanılarak alınacak kararların sağlıklı bir şekilde oluşmasına yardımcı olacak yaklaşımlar sergilemek için ele alınan bu araştırma, kamu yararına seçeneksel yaklaşım yöntemini baz alarak, üstün kamu yararının belirlenmesine yönelik bir karar ağacı geliştirmiştir. Karar ağacının başlangıç noktası; önerilen etkinliğin orman ekosistemleri dışında gerçekleştirme olanağının olup olmadığıdır. Böylece iki özel durum ile analizlere başlanmıştır. Bunlardan ilki; *ÖNERİLEN ETKİNLİĞİN ORMAN EKOSİSTEMİ DIŞINDA GERÇEKLEŞTİRİLMESİ OLANAĞI VARDIR.*, ikincisi ise; *ÖNERİLEN ETKİNLİĞİN ORMAN EKOSİSTEMİ DIŞINDA GERÇEKLEŞTİRİLMESİ OLANAĞI YOKTUR.*, şeklindedir. Bundan sonra karar ağacının dalları; *"Önerilen etkinlik çevresel etkiler yaratıyor mu?* (evet/hayır)*"*, *"Önerilen etkinliğin çevresel etkileri giderilebiliyor mu?* (evet/hayır) *, "Orman ekosisteminden elde edilen yararlar devam ediyor mu?* (evet/hayır)*", "Önerilen etkinliğin toplumsal faydalanma düzeyi nedir ?* (geniş/dar)*"* soru ve cevapları ile genişlemektedir. Bu çerçevede 24 karara ulaşılmaktadır. Bu kararlar, önerilen etkinliğin *"üstün kamu yararı var/yok şeklinde"* değerlendirilmektedir. Bu 24 adet karardan 4'ünde, önerilen etkinliğin gerçekleştirilebileceği yönünde *"üstün kamu yararının var olduğu"*, 20'sinde ise *"üstün kamu yararının bulunmadığı"* sonucu elde edilmiştir.

Bu değerlendirmelerin dışında herhangi bir etkinliğin orman ekosistemi içinde gerçekleştirilmesine izin verilmesinde *üstün kamu yararının var olduğuna* yönelik siyasi, yönetimsel ve hukuksal kararlar, **önerilen etkinliğin orman ekosistemi dışında gerçekleştirilme olanağının bulunmadığı durumlar ile etkinliğin çevresel etkileri olup olmadığı, varsa bu etkilerin giderilip giderilemediği ve orman ekosisteminden elde edilen yararların devam edip etmediği** konuları ele alınarak aşağıdaki dört seçenekle verilmelidir. Bunlar; *13.Seçenek ➔ Önerilen etkinliğin orman ekosistemine çevresel etkileri vardır , fakat bu çevresel etkiler giderilebiliyor ve orman ekosisteminin yararları devam ediyor, etkinliğin sağladığı toplumsal fayda düzeyi geniş bir toplum kesitine yayılmış durumda, 14.Seçenek ➔ Önerilen etkinliğin orman ekosistemine çevresel etkileri vardır, fakat bu çevresel etkiler giderilebiliyor, orman ekosisteminin yararları devam ediyor, etkinliğin sağladığı toplumsal fayda düzeyi dar bir toplum kesitine yayılmış durumda, 21.Seçenek ➔ Önerilen etkinliğin orman ekosistemine çevresel etkileri bulunmamaktadır, orman ekosisteminin yararları da devam ediyor ve etkinliğin sağladığı toplumsal fayda düzeyi geniş bir toplum kesitine yayılmış durumda, 22.Seçenek ➔ Önerilen etkinliğin orman ekosistemine çevresel etkileri bulunmamaktadır, orman ekosisteminin yararları da devam ediyor ve etkinliğin sağladığı toplumsal fayda düzeyi dar bir toplum kesitine yayılmış durumda,* seçenekleri olmaktadır.

Kaynaklar

[1] Geray U., Kamu Yararı ve Ormancılıkta Durum, Orman Mühendisliği Dergisi, Orman Mühendisleri Odası Yayını, Yıl: 34, Sayı: 2, (1999), s.7,.

[2] Yiğit N., Çolak E., Ketenoğlu O., Kurt L., Sözen M., Hamzaoğlu E., Karataş A., Özkurt Ş., Çevresel Etki Değerlendirme "ÇED", Kılavuz Paz.Tic., ISBN 975-96176-1-7, (2002), s.1

[3] Toskay, T., Turizm, Turizm Olayına Genel Yaklaşım, İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayınları, İ.Ü. Yayın No: 2534, İktisat Fakültesi Yayın No: 431 (1978)

[4] 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu

[5] Anayasa Mahkemesi 2000/75 esas, 2002/200 karar sayılı, 17.12.2002 tarihli kararı, Resmi Gazete, 8 Kasım 2003 (2003)

[6] Sezen K, Karar Alma Problemleri ve Karar Ağacı Analizi, Uludağ Üniversitesi, İİBF Dergisi Cilt 16 Sayı: 2 (1998)

[7] Yılmaz, Z., Sayısal Yöntemler, Bursa:Uludağ Universitesi Basımevi, (1988), s.157

[8] Özdönmez, M., İstanbullu T., Akesen A., Ekizoğlu A., Ormancılık Politikası, İ. Ü. Orman Fakültesi Yayınları, İ.Ü. Yayın No: 3968, O.F. Yayın No: 435, İ. Ü. Basımevi ve Film Merkezi, (1996), s.7.

[9] Aytuğ, B., Orman Ağaçları Hayatı, İç ve Dış Yapıları Ders Notu (Basılmamıştır), İ.Ü. Orman Fakültesi, (1982)

[10] 6831 Sayılı Orman Kanunu

[11] Bayraktaroğlu, H., Hukuk Ders Kitabı, s.240., İ. Ü. Orman Fakültesi Yayınları, İ.Ü. Yayın No: 2292, O.F. Yayın No: 224, Fakülteler Matbaası; (1977)

[12] Akesen, A., Türkiye'de Ulusal Parkların Açıkhava Rekreasyonu Yönünden Nitelikleri ve Sorunları (Örnek: Uludağ Ulusal Parkı), İ.Ü. Yayın No: 2484, O.F. Yayın No: 262, Çelikcilt Matbaası, (1978)

[13] Tolunay, A., Ormancılıkta Üretim Yönetimi ve Üretim Planlaması, Ormancılığımızda Orman Amenajmanın Dünü, Bugünü ve Geleceğine İlişkin Genel Görüşme Toplantısı, (1992), s. 258

[14] Ayanoğlu, S., Ormanların Kamu Malları Arasındaki Yeri, Orman Tanımı ve Kapsamı, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri: B, Cilt: 42, Sayı: 1-2, (1992), s.75

[15] Ünal, T., Dünyadaki Değişimler Işığında Dünya ve Türk Turizminin Değerlendirilmesi, Sürdürülebilir Turizm: Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, MSÜ Mimarlık Fakültesi, (1996)

[16] Neyişçi T., Ekolojik Tabanlı Turizmin Temel Dayanakları ve Turizmde Ekolojik Yönetim, Sürdürülebilir Turizm: Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, MSÜ Mimarlık Fakültesi, (1996)

[17] Korkmaz M., Orman Kaynaklarında Doğa Turizmi Etkinliklerinin Ekonomik Çözümlemeleri (Kızıldağ Milli Parkı Örneği), SDÜ Orman Fakültesi Dergisi Cilt 2, Sayı: 1, (2001) s. 111-134